

Västmannaöarna – Islands Pompeji

Hemön (Heimaey) med utsikt från Eldberget (Eldfell). Foto B Ulén

Landskapet på Västmannaöarna är inget annat likt med sina vulkaner, lavafält och vindslipade klippor. Efter det helt oväntade vulkanutbrottet januari-juli 1973 förstörde lava och aska en tredjedel av samhället på Hemön - nästan 400 hus och byggnader. Det var mycket osäkert om man skulle kunna återvända och bo på ön igen. Man lyckades dock styra lavaströmmen så att hamnen inte blev igenproppad – det hade blivit slutet för samhället. I centrum av fotot ovan syns vulkanmuseet där man får en konkret bild av hur vulkanutbrottet förstörde hemmen. Man kan bland annat se huset Gerðisbraut 10, som blev helt begravt av askan och som sedan grävdes upp för och demonstrera förödelsen. Nu har Hemön över 4 300 invånare, gymnasie- och teknisk skola och ett sjukhus. Sjukhuset kom ursprungligen till tack vare öns kvinnoförening Likn, som har stor betydelse för ösamfundet än i dag.

Nedan beskrivs hur några driftiga kvinnor lever på ön 'i samklang med naturen' vilket var temat för årets sommarkonferens.

Gudbjörg Matthíasdóttir (född 1952) är en av Islands största entreprenörer. Hon föddes och växte upp i Reykjavik, utbildade sig till lärare och flyttade tillsammans med sin man Sigurður Einarsson till Västmannaöarna. Hon började där återuppbygga sin fars rederi- och fiskeriföretag som totalförstörts under vulkanutbrottet 1973. År 1992 blev hon direktör för företaget Isfélag Vestmannaeyja, en av de största arbetsplatserna på ön. År 2000 blev ett tragiskt år då *Gudbjörgs* man dog i förtid och lämnade henne ensam med fyra söner. Två månader senare brann och förstördes företagets nya fryshus. Gudbjörg tvekade dock aldrig att driva verksamheten vidare som nu är det viktigaste företaget på ön. Hon är också en av huvudägaren av tidningen Morgonbladet. 2015 fick hon ta emot en utmärkelse från Sällskapet Kvinnor i Arbetslivet som överräcktes av Vigdis Finnbogadóttir.

Några av arrangörerna av sommarkonferensen. Foto Hildur Gísladóttir

Den vackra folkdräkten som används vid bröllop. Foto B Ulén

Sigrídur (Sísí) Høgnadóttir (född 1956) bodde med sina föräldrar på Hemön vid vulkanutbrottet och måste som alla andra fly till fastlandet. Hennes far Högni Sigurðsson vände tidigt tillbaka för att vara med i räddningsarbetet och även Sísí lyckades få tillstånd till det fast hon bara var 17 år. I början jobbade hon med matservering till räddningsmanskapat (400-1000 man) men senare fick hon arbeta med brandsläckning och med pumparna. Man hade börjat pumpa vatten för att hejda lavaströmmarna. Sísís familj var bland de första som flyttade tillbaka och det till ett hus som, utmanande nog, ligger på slutningen av den gamla vulkanen (Helgafell). Sísí bor fortfarande på ön, är gift och har tre barn, och har fått erkännande att vara en enastående fotograf av naturen och det sociala livet på ön.

Indíana Auðundóttir (född 1980) har fått en konstnärlig utbildning och sedan återvänt till ön. Indíana driver tillsammans med sina föräldrar och sin bror restaurangen *Slippurinn* (betyder varvet) i en lokal, som tillhört ett gammalt varv vid hamnen. Där använder man råvaror från ön i så stor utsträckning som möjligt och försöker gå tillbaka till det ursprungliga isländska köket. Vid starten av restaurang-verksamheten

gjorde Indíana undersökningar om vilka av öns medicinalörter och andra plantor som var ätbara. Nästan samtliga växter, som används i restaurangen, är från ön med undantag för rabarber, som inte alls trivs i lavajorden utan importeras och används ofta till desserter. För övrigt odlar familjen alla örter, sallader, och grönsaker som behövs i restaurangen och man samlar sjögräs och vilda örter (till exempel maskros) till detta familjeföretag. Ofta använder man gammal teknik som torkning, saltning, jäsning och rökning.

Ensilagebalar vid foten av Eyjafjallajökull. Foto B Ulén

Ólafur Eggertsson, lantbrukare på Þorvaldseyr. Foto B Ulén

Vulkaner på fastlandet

Befolkningen i området nära *Hekla* och *Katla* lever ständigt med vissheten om att det kan bli ett nytt vulkanutbrott från dessa och att man bara har 20 minuter på sig att lämna sina hem. I april 2010 fick vulkanen under *Eyjafjallajökull* ett utbrott och askan från detta lamslog stora delar av Europas flyg. Störst blev dock konsekvenserna för gårdarna nedanför jökeln. Det blev mörkt som på natten av giftig aska från vulkanen och man fick i en hast fånga in hästarna. När utbrottet lugnat ner sig fick man städa undan vad askan och de enorma mängderna smält jökeltvattnet ställt till med.

Gården *Þorvaldseyri* nedanför Eyjafjallajökull har varit i samma familjs ägo i över ett sekel (*Ólafur Pálsson*, följt av *Eggert Ólafsson* och nu *Ólafur Eggertsson* med hustrun *Guðný Valberg*). Även om lantegendomen främst är en mjölk- och boskapsgård har den blivit känd för att satsa på sådana spannmålsgrödor som vanligtvis inte odlas på den här breddgraden – vete och korn, samt även raps. Man fortsätter hela tiden att experimentera med andra grödor. En egen generator omvandlar vattenkraft till el, som täcker gårdens elbehov. Varmvattnet kommer från en källa, som borrhats på gården. Traktorerna har rapsolja som drivmedel och matproduktionen sker därmed i stort sett fossilfritt. Detta energi- och klimatsmarta synsätt står i kontrast till livet i Reykjavik som präglas av ett intensivt bilåkande. Föräldrarna tar till exempel ofta sina småbarn med bil till stadens offentliga bad på kvällen, klär efter avslutat dopp på dem pyjamasen och kör dem hem igen i bilen långa sträckor för att få dem att somna.

Barbro Ulén, *Uppsala Hem och Samhälle*